

SUKUPUOLI JA VALLAN SOSIAALISET RAKENTEET

R.W. Connell: *Gender and Power. Society, the Person and Sexual Politics*. Stanford University Press, Stanford, 1987, 334 s.

Suomessakin politiikan naistutkijat ovat nostaneet sukupuolen olennaiseksi kysymykseksi analysoitaessa yhteiskunnallista valtaa. Toistaiseksi meillä eivät kuitenkaan *miehet* ole tarttuneet vakavasti sukupuolijärjestelmän kysymysten kysymisen ja tutkimuksen teon haasteisiin. Sukupuoliproblematiikka politiikan tutkimisessa kuuluu edelleen valtavirran marginaaliin.

Toisin alkaa olla jo anglo-amerikkalaisessa tieteen maailmassa. Siellä feministinen tutkimus on virinnyt pitkään, saanut monipuolisia muotoja ja saavuttanut tieteessä merkityksen, jota ei voi olla ottamatta huomioon. Siellä myös miehet ovat ryhtyneet tekemään teoriaa, joka ottaa sukupuolen vakavasti yhteiskuntateorian olennaisena elementtinä.

Englanninkielisestä maailmasta tavallisesti jää sivuun Australia. Siellä on ilmestynyt 1980-luvulla erittäin kiinnostavaa yhteiskuntateoreettista keskustelua, ennen muuta sosiaalipolitiikan, kulttuuritutkimuksen ja politiikan alalta. »Gender and Power» on loistava esimerkki viime vuosien teoreettisesta keskustelusta ja myös ansiokas esitys feministisen teorian klassikkojen arvioinnista.

Bob Connell on sosiologian professori Macquarinen yliopistossa Australiassa. Hän on mielenkiintoinen teoreettinen kirjoittaja, joka kuitenkin myös reflektoi kirjoittamaansa omaan elämäänsä ja kokemuksiinsa — ainakin johdannon osalta. Tällaista kirjaa ei miestutkija voikaan kirjoittaa ilman oman identiteettinsä uudelleen miettimistä.

Kirja käsittelee feministisen ja sukupuolijärjestelmän tutkimuksen juuria ja taustoja, mutta ei tyydy tähän. Connell jäsentää sukupuolisuhteiden rakennetta tähänastisessa tutkimuksessa, pohtii naiseutta ja mieheyttä sosiaalisissa ja psykoanalyttisissä teorioissa. Seksuaalipolitiikkaa tarkastellaan sukupuolisten ideologioiden ja poliittisten käytäntöjen kautta.

Kiehtovia ovat viittaukset naiseuden ja maskuliinisuuden moninaisuuteen. Connell kertoo esimerkkinä australialaisen collegen tyttöjen naiseuden sääntelystä ja muuntumisesta koulu-uudistuksessa. Feminiininen hegemonia, joka suosituilla sosiaalisilla työtöillä oli ollut, muuttui. Paikan auringossa ottivat yliopistoon suuntaavat, ammattiorientoituneet luokan tytöt. Tällainen kulttuuritutkimus on sensitiivinen myös sosiaalisen sukupuolen *sisäisille* eroille. Ei riitä, että sukupuolten *väliset* suhteet otetaan vakavasti tutkimuksessa.

Hegemoninen maskuliinisuus on käsite, jolla selvennetään miesten valtaa suhteessa alistettuun maskuliinisuuteen ja naiseuteen. Käsitteellistä vastinparia naiseudessa ei ole. Tällä Gramscilta lainatulta ja sovelletulla käsitteellä viitataan siihen, miten patriarkaalinen, heteroseksuaaliselle avioliitolle ja perheelle perustuva sosiaalinen järjestys toimii. Nämä käsitteet ovat olleet käyttökelpoisia mm. kirjoitettaessa homoseksuaalisuuden sosiologiaa. Mielenkiintoinen, meillä

vähemmän keskusteltu ulottuvuus on homoseksuaalisuuden teoria ja politiikka ja myös sen ristiriitaiselta vaikuttavan dissidentin maskuliinisuuden suhde feministiseen teoriaan.

Radikaalin oikeiston ja perhettä koskevien ideologioiden ja poliitikkojen käsittely on yksi Connellin esille nostamista keskusteluista. Uusioikeistolainen naisen ja lapsen välisen siteen korostus jättää familismia korostavassa ajattelussa miehen ajelehtimaan yksin. Tätä miesten perheestä syrjäytymisen teoriaa ovat suomalaiset miestutkijat rakastaneet, mutta sitä ei ole asetettu kriittisiin yhteyksiinsä.

Kirjan vertailevat tilastot eivät kata Pohjoismaita, mistä syystä Connellin johtopäätökset naisen asemasta ja tasa-arvosta ontuvat palkkatyöhön osallistumisen suhteen. Esimerkiksi suurin naisten työhönohallistuminen löytyykin hänen käyttämistään tilastotiedoista Itä-Euroopan maista. Skandinaviaa ei mainita erityisesti koko analyysissä, vaikka Pohjoismaat ovatkin mielenkiintoinen poikkeus naisten aseman, palkkatyön ja politiikkaan osallistumisen takia.

Sosiaalisen reproduktion teorioista on puuttunut suomalaisessa keskustelussa mielestäni piirre, jota Connell korostaa. Yhteiskuntia ei »vain» reprodusoida, vaan ne myös konstituoituvat uudelleen, muotoutuvat ja muuttuvat. Reproduktioita koskeva teorianmuodostus on siis erittäin monimutkainen ja -syninen.

Connell on täsmällinen kirjoittaja, ja hän osuu usein analyysissään asiansa ytimeen, turhia mössöämättä. Kirja on sujuvasti soljuva, mikä ei tarkoita sitä, että se olisi naivi. Käsittelyn taso on abstrakti ja käsitteellisesti kirkas, mikä ei sulje pois kokemuksia tai käytäntöjä ja niiden arviointia teorioissa.

Kirjoittaja käsittelee myös kehon politiikkaa, tarkastellen sitä ei vain sukupuolten sääntelyn vaan myös rasismien harjoittamisen näkökulmasta. Ehkäisyvälineiden (monimutkainen) yhteys naisten vapautumiseen on paljon keskusteltu asia. Connell nostaa esimerkiksi rasismista Australiassa sen, että alkuperäisväestöstä noin kolmanneksella on trakooma kun taas valkoisilla se on erittäin harvinainen. Terveyspoliittiset käytännöt ylläpitävät rotujen välisiä alistusmekanismeja. Kehon politiikalla on yhteiskunnallinen taso.

Kirjan suurena ansiona on sen laaja katsaus feministisen teorian klassikkokirjoituksiin, joita Connell arvioi taitavasti — tuoden pitämisenä ja kritiikkinsä avoimesti esille. Keskeinen juonne kirjassa on sen vahva yhteiskuntateoreettisuus. Esimerkiksi seksuaalisuus, työn organisointi, kotityöt, jengiraiskaus, tai mikä substanssi milloinkin on tarkasteltavana, otetaan sosiaalisena rakenteena vakavasti. Naisalistusta ei palauteta yksittäisiksi teoiksi tai ilmiöiksi vailla vallan sosiaalista rakennetta. Sukupuolen yhteiskunnallinen institutionaalistuminen on keskeisiä painotuksia. Sukupuoli ei vain luonnehdi yksilöitä, vaan myös yhteisöjä: sosiaaliset käytännöt ovat sukupuolistuneita. Tätä meilläkin on viime aikoina alettu painottaa käsitteellisessä keskustelussa. Näiden painotusten vuoksi kirja on mitä ajankohtaisinta luettavaa meillä.

Sukupuoli on yhdistävä käsite lasten synnyttämisen ja vanhemmuuden ja muiden yhteiskunnallisten käytäntöjen välillä. Sukupuolen linkittävä merkitys vaihtelee historiallisesti ja näin sosiaalinen maisema vaihtuu. Connell korostaa, että vallan rakenteissa sukupuoli on pikemminkin prosessi

kuin ominaisuus. Hän harmittelee, ettei englanninkielessä voi käyttää »gender» -sanaa verbinä (I gender, she genders..., s. 140).

Aikaisemmin miehen kirjoittama (David Bouchier, *The Feminist Challenge*, 1984) feminismin ja naistutkimuksen kattava analyysi on saanut laajaa kritiikkiä naistutkijoilta. Lieneekö Connellin kirjaa käsitelty yhtä tyrmäävästi — se ei ole tullut tietooni tähän mennessä.

LEILA SIMONEN